

HET STEENUILTJE

SEIZOENBLAD IVN MUNSTERGELEEN

Aardpeer (*Helianthus tuberosus*
- vrucht op de achterkant)

BELEEF DE NATUUR!

IVN Munstergeleen (& IVN Born / LvS)

Na de opheffing van IVN Sittard-Geleen blijven er twee IVN-afdelingen over in de gemeente Sittard-Geleen: VN Land van Swentibold en IVN Munstergeleen.

Onze vereniging telt ca. 180 leden en donateurs van wie er ong. 35 als vrijwilligers actief zijn. Voor het merendeel zijn zij actief in de Heemtuin of de directe omgeving. De frequentie van deelname is geheel vrijblijvend, gezelligheid en goede sfeer staan in dienst van een effectief onderhoud en beheer van de tuin.

Natuurlijkhebbers wordt een leerzame omgeving geboden, maar er is ook ruimte voor mensen die om welke reden dan ook even tot rust willen komen. De tuin wordt bezocht door wandelaars uit de omgeving of van verder weg (verschillende wandelroutes komen langs de Heemtuin). Met enige regelmaat bezoeken zusterafdelingen de tuin.

Naast de werkgroep Heemtuin hebben we een vogelwerkgroep, een schoolwerkgroep, een werkgroep bijen en een werkgroep natuurbeheer buitengebied. Met de laatstgenoemde werkgroep begeleiden we al enige jaren een maatschappelijke stage van gymnasium-4-leerlingen (Trevianum Sittard) in oktober en NLdoetacties in maart i.s.m. gemeente, Natuurmonumenten en azc Sweikhuizen. Indien mogelijk zullen we deze activiteiten voortzetten.

Op 11 mei 2019 vond de onthulling plaats van het Archeologisch monument Munstergeleen in het Geleenderveld. Daarmee kwam onze samenwerking met Provincie Limburg in het kader van het provinciale project Archeologie in de etalage! tot een goed einde.

De beleving van het streek-eigene maken we behalve door onze Heemtuin ook mogelijk door de organisatie van themadagen (vgl. 23-06-2019 Geneeskrachtige kruidendag) en de Kroedwösjwandelning.

Samen met IVN Born/LvS houden wij de vinger aan de pols inzake het bomenbeleid van de gemeente Sittard-Geleen en we maken deel uit van het cursus-team-NGO Westelijke Mijnstreek.

We doen verslag van onze activiteiten in het seizoensblad Het Steenuiltje, waarbij naast lees- ook kijkplezier wordt nagestreefd.

Als IVN-afdeling blijven wij openstaan voor groene projecten binnen de gemeente Sittard-Geleen, mits er voldoende draagvlak, kennis en financiële haalbaarheid is.

Websites: www.ivn.nl/afdeling/munstergeleen Secretariaat: b.j.j.m.bongers@home.nl; T: 046 4522685/06 48229041 [of www.ivn.nl/afdeling/born-land-van-swentibold; aanmelden:.leden@gmail.com; T: 046 4853003].

Foto's hiernaast: 1. Bornse knotploeg in actie; 2. Boomfeestdag Born; 3. Engelse tuin Abshoven; 4. Maatschappelijke stage oktober 2018 (Glanapad)

HET STEENUILTJE

Voorwoord

Op 1 januari 2020 houdt IVN Sittard-Geleen, onze zusterafdeling, op te bestaan. Dat is jammer.

Van de drie afdelingen die er tot nu toe binnen de gemeente waren vormde IVN Sittard-Geleen geografisch gezien de centrale afdeling. Over blijven de twee afdelingen die buiten de hoofdkernen van de gemeente liggen, te weten Born / Land van Zwentibold en Munstergeleen.

Naar vermogen hebben de drie afdelingen in het afgelopen decennium samengewerkt om de belangen van de natuur en de aandacht daarvoor, ook en vooral in educatieve zin, te behartigen. Het werk en het aandachtsterrein van die drie zal nu door de twee resterende afdelingen moeten worden verdeeld.

De in opheffing verkerende afdeling heeft elke van de zes zusterafdelingen in de regio in de gelegenheid gesteld de eigen afdeling te presenteren aan degenen die lid of donateur willen blijven van IVN binnen de Westelijke Mijnstreek.

Door een ongelukkige samenloop van omstandigheden zijn er van de zes door de afzonderlijke afdelingen ingediende presentaties vijf in Bladgroen, Groenblad van IVN Sittard-Geleen, terechtgekomen. Wellicht is dit veroorzaakt door het feit dat IVN Born en IVN Munstergeleen in hun teksten naar elkaar verwijzen. De redactie van Bladgroen heeft ervoor gekozen de door IVN Born ingediende tekst te plaatsen voor IVN Born en Munstergeleen samen.

Wij vinden het evenwel van belang dat de abonnees van dit blad kunnen lezen hoe het bestuur van IVN Munstergeleen heeft gemeend zich te presenteren aan mensen die straks een keus willen maken. De tekst van onze presentatie vindt u op de naastliggende bladzijde.

Vanaf deze plaats danken wij de redactie van IVN Sittard-Geleen voor de samenwerking in dit afgelopen decennium. Een IVN-afdeling wordt opgeheven, een nieuwe werkgroep is al in 2015 ontstaan: Vrienden van de Schwienswei. Wij zijn ingenomen met het initiatief dat de belangen van zo'n uniek natuurgebied wil behartigen. Deze vrienden willen wij graag tot onze vrienden rekenen. In dit nummer leest u meer over hen.

INHOUD

- 2 IVN Munstergeleen
- 4 Fruitfestival zo. 29 september
- 5 Bijzondere planten in de Heemtuin
- 6 Op bezoek bij onze naaste burens
- 8 Glanis en nieuwe bergbezinkbassin (bbb)
- 9 Onze vriendjes in aantocht
- 10 Schwienswei
- 12 Kroedwösj 2019
- 13 Geneeskragtige kruidendag
- 14 Slootjesdag, IVN Born/Heemtuin
- 15 Activiteitenagenda (Lex Vlieks, IVN Sittard-Geleen)
- 18 Bestuur

Foto's in dit nummer van Ewa Pienkowska, Yola Bruno (Harlingen), Hub Mulders, IVN Born, Egelopvang Stein, Lex Vlieks en redacteur.

COLOFON

Het Steenuiltje is het seizoensblad van IVN Munstergeleen. Met Bladgroen, het kwartaalblad van IVN Sittard-Geleen s in de afgelopen zes jaar kopij uitgewisseld voor zover de ruimte het toeliet. Nu het laatste nummer van Bladgroen inmiddels is verschenen past het ons dank te zeggen voor de samenwerking.

De nummers van Het Steenuiltje van de afgelopen tien jaren zijn te vinden op onze website: www.ivn.nl/afdeling/munstergeleen.

Redactieadres: b.j.j.m.bongers@home.nl

Fruitfestival zo. 29 september, 12.00 – 18.00 uur

De fruitwei aan de Lintjesweg is op de laatste zondag van september weer dé ontmoetingsplek voor jong en oud.

Wie zou niet maar wat graag de gamestick met rust willen laten of voor een middag de smartphone aan de kant willen leggen om deel te nemen aan een evenement waarbij alle zintuigen worden ingeschakeld: ruiken, voelen, proeven, horen, zien? De aantrekkelijke omgeving en het sociale gebeuren schepden de randvoorwaarden voor een grandioos festival.

Neem gerust uw eigen picknickmand mee voor een onvergetelijk Déjeuner sur l'herbe.

Misschien hangt ergens aan de hoogste tak nog wel een appel die iemand voor haar/zijn geliefde wil plukken, peren zijn er op die datum naar verwachting nog in grote hoeveelheid.

Van dat fruit wordt van alles gemaakt: van sap tot stroop, van dessert tot vlaai en u maakt het productieproces mee.

Stands laten u kennismaken met streekproducten waaraan Limburg zo rijk is.

Heeft u snoeigereedschap? Neem het mee en het wordt ter plaatse geslepen door het repaircafé.

Er zijn rondleidingen door de boomgaard, voorlichting wordt gegeven over snoeien, bijen en bijenhôtels. Kinderen kunnen worden geschminkt en/of kunnen

deelnemen aan een badappelrace in de Geleenbeek.

Het weer op die dag is natuurlijk altijd goed: als het droog is en de zon schijnt is dat fijn voor de deelnemers. Regent het pijpestelen, dan is het nog beter want die regen is hard nodig. En u kunt zich erop kleden.

Niet alleen de boomgaard, ook de bredere omgeving is betrokken bij het festival. Die omgeving is in de afgelopen vijf jaar stevig onder handen geweest (Corio Glana 18 & 19) en al dat werk is nog maar pas afgesloten met de aanleg van een bergbezinkbassin (bbb Lintjesweg/Glanapad).

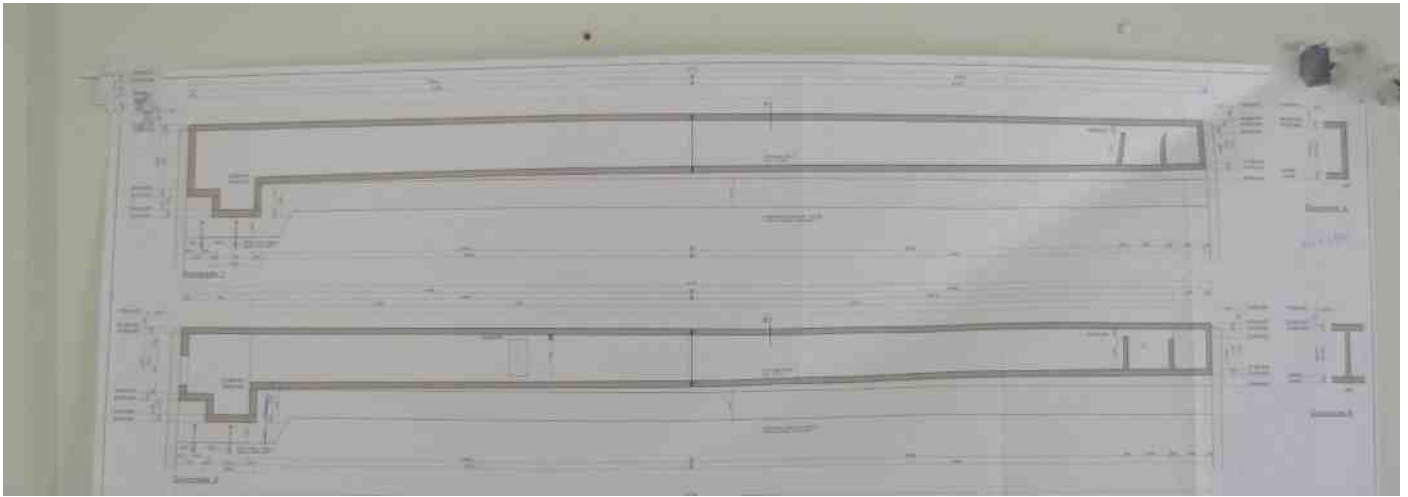
Tijdens de duur van het festival vertrekken er twee wandelingen door het gebied: de eerste tussen 12.45 en 13.00 uur, de tweede tussen 15.30 en 15.45. Maximum aantal deelnemers: 20. Uitleg wordt gegeven over het Absbroekbos (in hoeverre een voedselbos?), de monumenten die zijn geplaatst, de geologie en de bewoningsgeschiedenis van het Geleenbeekdal. De te lopen afstand (via Hiemstenraderveldweg, door bos, richting fietsbrug Ophoven, Moljeweg, Geleenderveldweg, Abshoven, Pater Karel, Houbeneindstraat, Beekstraat en terug bij de fruitwei) wordt geschat op 3,5 km.

De organisatie (door Plök!) zal u van harte welkom heten.

De fruitwei is aangelegd door Landschapspark De Graven (een samenwerkingsverband tussen de toenmalige gemeenten Schinnen, Geleen en Sittard met als doelen natuurontwikkeling en toegankelijkheid) in samenhang met het Absbroekbos rond 2000. Onder de bomen is met name in het begin veel sterfte geweest op sommige plaatsen. Dit zou samen kunnen hangen met de hoge grondwaterstand zo dicht bij de Geleenbeek.

De wei, beheerd door Natuurmonumenten, is fraai gelegen aan de Geleenbeek, wordt omzoomd door een meidoornhaag en wordt incidenteel begraasd. Het vrijwilligerscollectief Plök! werkt mee aan het onderhoud van de bomen en streeft ernaar dat de wei in het algemeen en vooral in de oogsttijd toegankelijk is voor liefhebbers die hier willen picknicken of het fruit willen plukken.

Glanis en het nieuwe bergbezinkbassin Lintjesweg

Op 15 december 2015 kreeg Glanis, de Keltische brongod, die in voorchristelijke tijden in Zuid-Frankrijk werd vereerd om het heldere water dat hij daar liet stromen en die in de Romeinse tijd misschien zijn naam heeft geleend aan de Geleenbeek, zijn plaats aan het Glanapad. Toen was nog niet te voorzien dat hij al drie jaar later weer van zijn nieuw verworven plaats moest wijken. Voor een bergbezinkbassin, zoals dat in 2016 ook gebouwd is bij de Pater Karelweg en dat aldaar 550 m³ kan bergen.

Een groot deel van dit jaar - spoedig na het monument dat V.V. De Haverbule hem op een vaantje had gezet - was hij terzijde geschoven en geblinddoekt.

Op het moment van schrijven worden de werkzaamheden aan het BBB Lintjesweg afgerond. Een grote grijper op rupsbanden is bezig de grond die tevoorschijn gehaald is weer uit te spreiden over het dek van het bassin dat hier een capaciteit heeft van 800 m³. Op het dek is een laag grond gelegd van 80 cm en het maaiveld is ter plaatse bijna een meter hoger gekomen. We zijn benieuwd hoe het zal gaan met de beplanting ter plaatse. Nu nog ouderwetse regenbuizen, niet alleen om die beplanting de nodige kansen te geven, maar ook om de werking van het bbb te testen.

In de week voor St. Rosa heeft Glanis zijn nieuwe plaats gekregen en het lijkt erop dat hij er behoorlijk op vooruit is gegaan: hij ligt nu aanzienlijk hoger op een geheel eigen plek, een eilandje min of meer, tussen Lintjesweg, achterliggende vloedgeul en Glanapad in.

Moge hem daar een lang leven beschoren zijn.

Op bezoek bij onze naaste buren (IVN Spau-Beek)

Maandag 1 juli maakten 12 medewerkers van de Heemtuin en een lid van de afdeling Sittard-Geleen een wandeling door het Stammenderbos.

We beginnen op het plateau van Doenrade. Zo heet dat gebied op 104 meter boven NAP en hebben vandaar een geweldig uitzicht over de omgeving. In het verleden werden hier motorcrosses gehouden. Hierdoor werd de ondergrond weg gefreesd. Vele archeologische vondsten kwamen aan de oppervlakte, zoals speerpuntjes voor bogen en handwerk van vuursteen. Het waren voorwerpen van de eerste rondtrekkende jagers meer dan 6000 jaargeleden voordat men zich permanent ging vestigen.

Weldra staan we voor de boerderij Stammenderhof. De omgeving is hiernaar vernoemd: Stammenderveld. Het maakte deel uit van de nalatenschap van Jan de Limpens. Hij werd geboren op 13 september 1793 op kasteel Doenrade als zoon uit het eerste huwelijk van "Appellationrat" (hoger beroepsraad) en schout van het vorstendom Thorn, Frans de Limpens uit Essen (D) en Maria Dortans uit Gladbach (D). Jan werd na zijn studie op 24 juni 1821 op 27-jarige leeftijd benoemd tot griffier aan het vredegerecht te Oirsbeek, hij zetelde in de pastorie aldaar. Tevens was hij van 1830 tot 1841 burgemeester van de gemeente Oirsbeek en op 15 december 1841 werd hij benoemd tot kantonrechter in Sittard, welke functie hij bekleedde tot 12 december 1871. In die periode werd hij tevens benoemd tot lid van de Provinciale Staten van het hertogdom Limburg als afgevaardigde van de landelijke stand van het 6e district, met als hoofdplaats Oirsbeek. Hij bleef die functie uitoefenen tot 1849. Op 84 jarige leeftijd overleed hij op kasteel Doenrade op 23 april 1878. Hij werd op het kerkhof te Oirsbeek begraven.

In 1893 stierf de Doenraadse tak van de familie De Limpens uit. Op 6 januari en 27 januari 1886 had Ernes de Limpens (zoon van Jan de Limpens) via een geheim testament de "Weldadige Stichting Jan de Limpens" in het leven geroepen. Bij een geheim testament, gedagtekend 12 mei 1887 en gedeponerd ten kantore van notaris Lienaerts te Merkelbeek op 6 juni daaropvolgend, benoemde de grondeigenaar Karel de Limpens, broer van Ernst de Limpens, in deze uiterste wilsbeschikking de naar zijn vader genoemde Weldadige Stichting Jan de Limpens tot zijn enige en algemene erfgenaam.

De nalatenschappen van Ernest en Karel de Limpens omvatten een omvangrijk vermogen, o.a. tien grote pachthoeven. Met een totaal van zo'n 400 hectaren grond zoals onder andere de Stammenderhof met zijn akkers weilanden, bebossingen en vele aandelen in de mijnindustrie van het Ruhrdal. Via een goed rentmeesterschap en een prominent bestuur kan de Weldadige Stichting De Limpens door de jaren heen vele goede doelen steunen. Per 1 januari 2008 verkreeg zij de ANBI status.

Afdalend naar het Beekdal passeren we diverse oude beukenbomen met een omtrek van meer dan 4 meter en een hoogte van 30 meter. Ze werden rond 1860

geplant. Vele zijn gestorven omdat ze te kort op elkaar stonden. Maar de natuur heeft op een natuurlijke wijze voor nakomelingen gezorgd. Her en der zien we sporen van wroetende wilde zwijnen. Bij de observatiewand van IVN Spau-Beek hebben we een mooi uitzicht over de aangelegde plassen van het beekdal met zijn rijke flora en fauna. Weldra zijn we aangekomen bij het home van onze zuster-afdeling IVN Spau-Beek, in de kelder van het voormalig retraitehuis Moorheide. Vrijwilligers waren bezig met het vervaardigen van nestkasten. We kregen uitleg waarom het zaagwerk buiten gebeurde. Gezamenlijk gingen we naar binnen, daar werden we getrakteerd op een lekker kopje koffie/thee met koekje. Harrie Meels liet ons het geweldige onderkomen van de afdeling Spau-Beek zien. Hij legde de historie van het gebouw uit.

Via het dal van de Geleenbeek in noordelijke richting kwamen we bij de voormalige watermolen Sint Jansgeleen uit. Tot onze verbazing zagen we dat de sinds kort opgeknapt molen die als restaurant was ingericht alweer leegstond.

Over de ouderdom van de wilg die naast de oude molen tak staat hebben we een verwoede discussie gevoerd, maar we kwamen er niet uit. Vervolgens zijn we de helling van Sweikhuizen opgegaan om de Rèngelaote van Harrie Meels te bewonderen.

De volgende wandeling is maandag 14 oktober in de omgeving van kasteel Terworm. Vertrek met eigen vervoer (carpooling) om 09.00 vanaf de kerk Munstergeleen of om 09.30 uur vanaf de parkeerplaats van de Valk te Heerlen.

Hub Mulders.

Dierenshop, Voorstad 5, 6131 CP Sittard

De winkel waar u alles kunt vinden voor uw huisdier. (hond, kat, vogel, knaagdier, vis en reptiel).

Ook voor vers vlees-voeding kunt u bij ons terecht: carnibest, naturis, farmfood, smuldiër en energique.

Levering gratis aan huis in straal van 20 km.

wandeling 1 juli 1-4: rand Stammenderbos

2: Sjweikeser Rëngelaote

3: Koffie bij de naaste buren

4: bomen in innige omhelzing

5: St. Jansmolen

6: zomaar langs de weg

Bijzondere planten in de Heemtuin

Helianthus tuberosus ofwel Aardpeer

De aardpeer, topinamboer, knolzonnebloem of Jeruzalemartisjok behoort tot de familie der composieten en tot het geslacht van de zonnebloem (*Helianthus*). De naam *tuberosus* betekent in het Latijn knollen vormend.

Net als de karmozijnbes komt de aardpeer uit Noord-Amerika. Hij is voor het eerst beschreven door de Franse ontdekkingsreiziger Samuel de Champlain in 1605. Sindsdien is de knol vooral in Frankrijk zeer populair. De planten staan meer dan 20 jaar in onze boerentuin en zijn nooit tot bloei gekomen maar overwoekerden andere planten, een eigenschap waar ze om bekend staan. Onze medewerkers verschoven de aardpeer naar verschillende plekken in de heemtuin, maar ze gedijden niet. Gelukkig had Piet Huits een paar knolletjes over. Hij plantte de knolletjes op een zonnige plek in de boerentuin tegen de tuun zodat ze geen ruimte hadden om te woekeren. Wat schetst onze verbazing? Ze staan dit jaar in volle bloei! –Zie de voorkant van dit nummer en op de achterkant de wortels met de vruchten.

De aardpeer behoort tot de oude groentes. Zoals de naam aardpeer al doet vermoeden worden de ondergrondse delen (wortelknollen) gebruikt. Deze wortels bevatten fructanen, biotine, calcium, ijzer, natrium en inuline. Dit komt mensen met diabetes mellitus ten goede. Ook is bekend dat de wortels geen nitraten opslaan. De smaak van de aardperen is vrij mild en zoetig. Heel verse exemplaren kunnen uitstekend rauw worden genuttigd. Dan zijn ze lekker knapperig en krokant en vrij sappig (bijna als radijs). Ze smaken volgens sommigen naar artisjok. Een alternatieve benaming voor deze groente is daarom Jeruzalemartisjok; bijvoorbeeld Engelssprekende koks duiden aardperen zo aan. Maar in dat geval gaat het om de verbastering van de Italiaanse benaming *Girasole articiocco*, wat betekent de artisjok die zich naar de zon keert. Het eerste gedeelte van de naam heeft dus niets met de stad in Israël van doen. Of zou het een verbastering kunnen zijn van Terneuzen? Dat was de belangrijkste uitvoerhaven naar Engeland, toen deze groente daar in de 17 en 18e eeuw populair was.

Er zijn vele recepten te vinden op internet. De een nog aparter dan de andere zoals met rijst of met spinazie. De bloeitijd is van augustus tot half september en ze kunnen wel 2 meter hoog worden. Aardperen worden later geoogst dan aardappelen, bij voorkeur na de eerste nachtvorst. Na het oogsten zijn ze niet lang houdbaar. Eet ze dus maar gauw op.

Hub Mulders.

De Karmozijnbes (Familie: Phytolaccaceae)

We kennen 2 hoofdsoorten: de westerse karmozijnbes *Phytolacca americana* uit Noord-Amerika en de *Phytolacca esculenta* uit Oost-Azië

De laatste soort is voor het eerst in 1931 aangetroffen en heeft zich vanaf 1950 zeer vermeerderd. Begonnen als cultuurplant heeft zij zich later door het hele land verspreid. Beide soorten komen het liefst voor langs bosranden, op halfschaduwrijke gronden, op vochtige humus en op voedselrijke gronden.

Ook de Karmozijnbes, *Phytolacca americana*, was eerst een cultuurplant en is vervolgens verwilderd. De bladeren zijn langwerpige spits, de bloementrossen zijn eerst wit, dan roze en later worden ze rood. De purperrode bessen werden in het verleden gebruikt om wijn, vlees en suikerwerk te kleuren. Ook werden ze gebruikt om wol te verven. De wol werd gebeitst met aluin en de bessen werden 1 uur in een koperen pan gekookt. Alles werd samengevoegd. Dat zag er veelbelovend uit, maar schijn bedriegt. Niet de paarse rode kleur maar een vage bruine zandkleur was het eindresultaat van de wol.

Gezondheid en keuken: bij de indianen is de karmozijnbes bekend als volks geneesmiddel. Maar let op: het bovengrondse deel van de plant mag niet rauw worden gegeten. Het is een beetje giftig. De pitten daarentegen zijn zeer giftig. De toppen en bladeren moeten gekookt worden als men die wil eten. De bessen worden door de vogels opgegeten maar de pitten verteren niet in het lichaam. Zij komen met de ontlasting mee en zorgen zodoende voor de verspreiding van de karmozijnbes. Het plantje ontwikkelt zich vrij snel tot een knolgewas.

De plant staat in de boerentuin bij de giftige planten.

Onze vriendjes zijn in aantocht (Hub Mulders; foto's: egelopvang Stein)

Al jaren zijn de slakken in de heemtuin een groot probleem. We hebben op ecologisch verantwoorde manieren geprobeerd om de slakken uit te roeien, bijv. emmertjes met bier, rivierzand en koffiedrab rond de kwetsbare planten. Helaas was dit alles zonder gewenst resultaat. Miel van der Vring zei dat slakken een delicatessen zijn voor de egel. Wim Boers, onze beheerder van de boerengaard, hoorde dit en kwam meteen in actie. Hij nam contact op met de egelopvang in Stein. Twee medewerksters kwamen al snel kijken of de heemtuin aan hun eisen voldoet. De dames waren zeer enthousiast over de locatie. Na wat aanpassingen dartelt binnenkort een nestje egels in de heemtuin rond.

Op zondag 22 september is er een familiedag in de egelopvang te Stein.

Adres: Steinerbos 2A (naast het gebouw van IVN Stein).

Egel in nood? - bel 06 30881163.

Hieronder stellen wij de egelfamilie aan u voor

Hieronder een huisvestingsuggestie voor de familie egel

Broukheim in de Schwienswei

(bronnen: Roy Boels & Jack Koenen tijdens wandeling 18 augustus; Ries van Doorn Historisch Jaarboek voor het Land van Zwentibold 2002, 173)

Als je vanuit de Heemtuin bij Windraak in de zuidoosthoek van de gemeente Sittard-Geleen een lijn trekt pal naar het noorden richting Millen kom je uit bij de Schwienswei, tussen de Sportcentrumlaan en de Duitse grens bij Tudderen. De Tudderenderweg snijdt dwars door het gebied heen, nadat deze de Stadbroekermolen links heeft laten liggen, en kruist vervolgens de Rode Beek die verder stroomafwaarts de grens vormt met Duitsland.

Het is een uniek natuurgebied van historisch belang, omdat hier middenin de Oude Hateboer is gelegen (waarnaar het zwembad De nieuwe Hateboer is vernoemd). Van de Oude Hateboer met zijn dubbele gracht wordt vermoed dat deze een schans is geweest waar mensen zich met vee en al konden verschansen in tijden van nood. Als dat zo is, is deze schans de enige geweest in Nederland van zo'n omvang.

De lengte van het grondstuk tussen de dubbele grachten met een smalle toegang is namelijk oorspronkelijk 600 m geweest en de breedte 100 m. De grachten werden oorspronkelijk gevoed door de Molenbeek (nu door de vijvers) die op zijn laatst in de 14de eeuw en misschien nog wel drie eeuwen vroeger werd afgetakt van de Geleenbeek, daar waar nu de Stenen Sluis is in het Stadspark.

De Molenbeek maakt, nadat zij de Stadbroekermolen is gepasseerd en onder de Sportcentrumlaan door is gestroomd, een scherpe bocht naar links om zich een kilometer verderop met de Keutelbeek te herenigen en weer als Geleenbeek haar loop voort te zetten.

Men kan zich voorstellen dat, toen de middeleeuwen

klaar waren met het uitgraven van die bijna vier km lange waterloop, zij het jammer vonden dat het werk af was en toen maar meteen de Hateboer met die dubbele gracht zijn gaan aanleggen. Schop in de grond en graven maar weer! Al die grond uit de 2 x 2 grachten leverde een hoogte daartussen waar de bevolking en het vee de voeten droog konden houden. Vanwege de zompige grond tussen drie waterlopen daar omheen behield het gebied zijn oorspronkelijke karakter tot voorbij de helft van de vorige eeuw.

Sinds de jaren zestig is met de aanleg van het CIOS ongeveer twee derde van het Hateboercomplex verloren gegaan, niet alleen door de bouw van sportaccommodaties maar ook door het uitgraven van vijvers daarachter (vanaf de Sportcentrumlaan gezien). In 2001-2002 werd het natuurgebied Schwienswei als onderdeel van Landschapspark De Graven flink op de schop genomen met het oog op toegankelijkheid, veiligheid en recreatieve mogelijkheden, niet in de laatste plaats de beleving van het gebied als historisch monument.

In het decennium daarna werd het natuurgebied weer bedreigd, nu door het spook van de projectontwikkeling en een onduidelijk beleid in deze van de gemeente.

Sinds 2013 is een groep vrijwilligers actief die zich bekommert om het gebied. De Vrienden van de Schwienswei (opgericht in 2015) houden de ontwikkelingen in het gebied in de gaten, geven daar voorlichting over, ook in schoolverband, en organiseren natuurwandelingen. Website: <http://www.schienswei.nl/>

Op 13 juli jl. werd hun home genaamd Broukheim officieel in gebruik genomen met als beheerder en stuwende kracht Roy Boels.

Op za. 18 augustus vond de zomerwandeling door de Schwienswei plaats o.l.v. dezelfde Roy Boels, aantal deelnemers: 13.

Bloemenwei

Schape aan het werk

Brug die aan vervanging toe is

Pad langs een van de grachten

Langs de Rode Beek

Olifantenpaadje

Wilgen aan de vijver; van de achterste wilg is de stam gescheurd
>> waar je mooi van wordt, zeiden de mensen vroeger"

"Zalige zomerwandeling in de warme, zachte motregen. Het weer, >>
- aldus Bep Mergelsberg, voorzitter, op Facebook.

Kroedwösj 2019

De Kroedwösj-wandeling was ook dit jaar weer een succes. Er liepen 27 mensen mee op de gebruikelijke route vanaf de kerk, langs het fort van Harrij en het landgoed van Hub over een holle weg die soms, maar nu niet, ook vloedgraaf is, scherend langs de grens met wat vroeger Schinnen was en nu Beekdaelen is. Onderweg verzamelt Harrij voor de vorm elk van de 7 kruiden waarover hij dan iets vertelt en die hij natuurlijk eerder al heeft nagelopen en gelokaliseerd - hele stapels van elke afzonderlijke soort liggen dan al klaar in de Heemtuin, je zou er vele kerken waar het gebruik in ere wordt gehouden mee kunnen voorzien.

[Wat wel opvalt is dat er sprake is van een seizoensverschuiving als gevolg van de klimaatverandering. Als het zo doorgaat zal het feest van Maria Tenhemelopneming een week of drie naar voren moeten worden gehaald. Daags voor 15 augustus blijken Boerenwormkruid, Bijvoet, Duizendblad en Leverkruid hun bloei ver voorbij.]

Eén deelnemster, oorspronkelijk afkomstig uit Oud-Geleen, jarenlang inwoner van Bergen (Noord-Limburg) en sinds kort weer naar haar 'roots' teruggekeerd, vond dit een mooie manier om weer thuis te komen in haar geboortestreek.

In de Heemtuin aangekomen ging het gezelschap enthousiast aan de slag met al die stapels kruiden en Harrij verleende graag assistentie. Natuurlijk maakte hij zelf ook een kroedwösj 'voor de Mam'.

En na de gedane arbeid liet iedereen zich de koffie met vlaai of de ouwerwètse knapkook van Christel goed smaken. Met dank aan de goede zorgen van Uta.

'Super' was een meermaals gehoorde waardering voor deze kroedwösj-belevenis.

Toen dit verslag goed en wel geschreven was, kreeg ik een mail met de volgende inhoud:

Beste meneer,

Hartelijk dank vanuit Harlingen voor de schitterende middag met wandeling naar de Heemtuin en het maken van een kroedwösj!

Ik heb volop genoten en hoop volgend jaar weer aanwezig te zijn.

Na afloop ben ik direct naar de bakker gegaan om klapkoeken te kopen!

Nogmaals mijn hartelijke dank, hierbij een foto van mijn kroedwösj en groeten aan de vrijwilligster in de tuin en de sympathieke, deskundige Harrij!

In het voorgaande was dus niks teveel gezegd!

Geneeskrachtige kruidendag

De themadag 2019 mag gezien de omstandigheden zeer geslaagd worden genoemd. Op de tweede dag dat het ook in astronomisch opzicht zomer was (23 juni), zouden we dat weten ook: de temperaturen waren begonnen aan hun opmars. En in Sittard was er het jaarlijkse geheime tuinenfestival, dat het voordeel had van nabije ijSCO- en andersoortige bars. Toch waren we heel tevreden over het aantal bezoekers dat de hitte had getrotseerd, het waren er rond de 100 en zij konden proeven van allerlei verrassende gerechten, soepjes en koekjes, of zalfjes en smeerseltjes uitproberen. Kinderen vermaakten zich met verkenningstochten door de Heemtuin of het maken van natuurschilderijtjes.

joke van der Steen maakte voor deze kruidendag een receptenboekje dat voor 2,- euro kan worden gekocht in de Heemtuin.

heide eind augustus (foto: Ewa Pienkowska)

Foto's 1 & 2: Slootjesdag 16 juni 2019 (foto: Lex Vlieks)

IVN Sittard-Geleen (foto: Lex Vlieks)

IVN Born / Land van Swentibold op bezoek (foto: Hub Mulders)

Halloweenmispel

De scharrelslagerij van Munstergeleen, Houbeneindstraat 1

Elly Hermans groente bij het Kritraedthuis op de donderdagmarkt, Sittard

Activiteitenprogramma herfst

IVN Sittard-Geleen en IVN Munstergeleen

Zondag 15 september

Regiowandeling 3 rond het thema Klimaat en Duurzaamheid

Plaats, informatie & tijd, zie verderop bij IVN Born / Land van Swentibold

Zondag 22 september

Fietstochten langs oorlogsmonumenten en oorlogsgraven
In het kader van 75 Jaar Bevrijding van de Gemeente Sittard-Geleen-Born zijn 2 fietstochten uitgezet (beide ong. 37 km lang) en beschreven.

De fietstochten voeren langs 40 plekken waar herinneringen aan vooral Wereldoorlog II zichtbaar zijn. Het gaat om Oorlogsmonumenten, Oorlogsgraven, plaquettes, straatnamen, kazematten en Stolpersteine.

Route 1:

Sittard – Limbricht – Einighausen – Lindenheuvel – Geleen – Munstergeleen – Sittard.

Route 2:

Born – Grevenbicht – Obbicht – Graatheide – Einighausen – Limbricht – Holtum – Buchten – Born.

Er zijn 2 boekjes. Eén met routebeschrijvingen en kaarten waarop de route ingetekend is. Eén met foto's van de oorlogsherinneringen die men onderweg tegenkomt met daarbij telkens een korte beschrijving van de bijzonderheden daarbij.

De beide boekjes zijn gratis. Een vrije gave is welkom in verband met de drukkosten.

Plaats & tijd:: Markt Sittard - hier liggen de beschrijvingen van de routes en fotoboekje voor u klaar; tussen 10.00 en 14.00 uur

Informatie: Secretariaat, 046-4511554

Zondag 29 september

Bodemdiertjesdag. Op zoek naar de grondbewoners. Vaak vergeten we hoeveel leven er in en vlak boven de grond is. Het is een hele ontdekkingstocht om te speuren naar al dat (vooral kleine) leven onder onze voeten.

Ook voor kinderen is dit een leuke activiteit. We nemen loepopotjes mee om deze wondere wereld beter te kunnen bekijken.

Plaats & tijd: Parkeerplaats Watersley, 10.00 uur

Informatie: Secretariaat 046-4511554

Zondag 6 oktober

Dagwandeling. Route van de Duitse Orde. Van de Oude Pastorie in Beek naar Biesenhof en terug.

Plaats & tijd: Parkeerplaats Glanerbrook / De Oude Pastorie, 09.30 / 10.00 uur

Informatie: Harrij Gijzen 046-4514594.

Maandag 7 - donderdag 10 oktober

Maatschappelijke stage (leerlingen 4-gymnasium Trevianem Scholengroep, begeleid door vrijwilligers van IVN Munstergeleen.

Maandag 14 oktober

Bomenexcursie Terworm Heerlen

Plaats & tijd: P-plaats Kerk Munstergeleen / P-plaats Van der Valk Heerlen; 09.00 / 09.30 uur

Informatie: Hub Mulders 06-47010132

Zaterdag 26 oktober

Nacht van de Nacht. Wandelen in het duister.

Zoals de afgelopen jaren gaan we weer kijken naar de duisternis. Tenminste als we die kunnen vinden. Aan de rand van de Maasvallei is op de hoger gelegen delen een uitzicht over de omgeving goed mogelijk. Hoe licht of hoe donker is onze gemeente?

We zullen zien.

Plaats:& tijd: P-plaats Windraak, 19.30 uur

Informatie: Lex Vlieks 046-4511554

Zondag 10 november

Regiowandeling 4 rond het thema Klimaat en Duurzaamheid.

Plaats & tijd: P-plaats Glanerbrook / Moorheide, 09.40 / 10.00 uur

Informatie: IVN SpauBeek en IVN Schinnen; Huub Janssen 046-4423057, Ben Derks 046-4749781

Dinsdag 19 november

Lezing Kriebelbeestjes.

Tja, weer kleine diertjes. In dit geval een lezing over de rijkdom aan soorten geleedpotigen. Aan de hand van foto's zien we de schoonheid, griezeligheid, rareiteiten en andere interessante dingen over een kleine greep uit de diergroep waarvan er in Nederland zo'n dikke 30.000 verschillende soorten bestaan.

Plaats & tijd: IVN Trefcentrum Molenstraat 42 Geleen, 20.00 uur

Informatie: Lex Vlieks 046-4511554

Zondag 15 december

Advent wandeling.

We sluiten de activiteiten van IVN Sittard-Geleen af met een wandeling waarbij een terugblik op het bestaan van de Vereniging zeker niet zal ontbreken. Het gaat niet over snelheid en afstand, maar om hoe we het doen.

Plaats & tijd: Parkeerplaats Watersley, 10.00 uur

Informatie: Lex Vlieks 046-4511554

Activiteitenprogramma regio Westelijke Mijnstreek

IVN Born / Land van Swentibold

Zondag 15 september

Regiowandeling 'Klimaat & Duurzaamheid' "Langs Kingbeek en Maas" olv Wim Wackers.

Een wandeling door een stukje Maasdal waar nu al de gevolgen van de klimaatverandering goed zichtbaar zijn.

Vertrek: P-plaats bij de tennisvelden aan de Ecrevissestraat, Obbicht (10.00 uur)

Donderdag 26 september

Natuurfilm "Flora en fauna van de Maasvallei"

Plaats & tijd: "'t Doalke", Kasteelpark Born. 20:00 uur

Vrijdag 11 oktober
Jaaroverleg Werkgroep Behoud Knotbomen, ook geïnteresseerden zijn van harte welkom.
Plaats & tijd: Bron 6, 20.00 uur

Woensdag 23 oktober
Herfstactiviteit voor de jeugd van 6 t/m 12 jaar.
Woensdagmiddag, knutselworkshop samen met een van de (groot)ouders. "Knutselen met de herfstschatten uit en voor de natuur".
Plaats & tijd: de Gaard, 14.00 - 16.00 uur

Zaterdag 26 oktober
18.00 uur Nacht van de Nacht i.s.m. het Kasteelpark Born.
Plaats & tijd: Kasteelpark Born, 18.00 uur.

Zondag 27 oktober
Herfstdagwandeling: "tössen Jeker en Maes", Maastricht, St Pietersberg met ENCI groeve en panorama's (ca 14 km).
Vertrek: carpoolen vanaf de Gaard 9:30 uur.

Zaterdag 2 november
Landelijke Natuurwerkdag.
Plaats & tijd: boomgaard van Harrie Gaanen te Grevenbicht, 10.00 - 14.00 uur.

Donderdag 21 November
20.00 uur
Varia avond. Leden en andere belangstellenden tonen of vertellen hun natuurervaring.

Zaterdag 28 december
Oliebollenborrel; eerst een wandeling door het Limbrichterbos en daarna gezellig samenzijn met heerlijke oliebollen en wafels in Bron 6* voor alle IVN leden/donateurs en hun familie.
Vertrek wandeling: 14.00 uur Bron 6

IVN SpauBeek

Zondag 29 september
'Route van de bevrijders 1944'
Een interessante wandeling met IVN Spau-Beek samen met de Heemkundevereniging Beek 'Route van de bevrijders 1944', we maken een wandeling langs oorlogsmonumenten en andere plekken die belangrijk waren in september 1944, zoals de verdedigingsheuvel in het Mariabos.
Vertrek 13:30, Oude Pastorie 25, 6191 HW Beek

Zondag 13 oktober
Paddenstoelenexcursie
Paddenstoelen worden wel de bloemen van de herfst genoemd. Dat klopt niet helemaal! Er zijn heel wat soorten die alleen in de winter of in het voorjaar verschijnen. Slechts weinigen weten dat er ruim 4000 soorten paddenstoelen in ons land voorkomen. Omdat veel soorten sterk op elkaar lijken is het vaak moeilijk om ze op naam te brengen.
Plaats & tijd: AZC Sweikhuizen. (voormalig Retraitehuis), Moorheide 1, 6174 RZ Sweikhuizen, 10.00 uur

21 oktober
Natuurgidsenopleiding 2020-2021 Westelijke Mijnstreek
Iets voor jou? Geef je op voor de info-avond!
Wil je daarvoor worden uitgenodigd, vul dan het belangstellings-registratie-formulier in. Definitief inschrijven kun je meteen na afloop van die avond.
Info:
- Leon Heemels, 0622699460, leon.heemels@gmail.com
- Jean Engels, 0631697226, jeanenels.je@gmail.com
of via website van IVN SpauBeek

Zaterdag 26 oktober
Nacht van de Nacht
Op zoek naar pikdonkere plekken.
Tijdens de 'Nacht van de Nacht' nemen gidsen van het IVN Spau-Beek u mee voor een wandeling door Beek en haar buitengebied op zoek naar het donker. Samen met u speuren naar het nachtleven van dieren en staren naar sterren. Zijn er nog pikgedonkere plekken in Beek? Waar kunnen we nog genieten van de geuren, de kleuren, de geluiden en zeker ook de spanning van de echt donkere nacht? Kent u de schoonheid en het nut van de nacht?
IVN Spau-Beek nodigt u uit om de antwoorden op deze vragen zelf mee te beleven.
De 'Nacht van de Nacht' is een landelijke activiteit (meer info: www.nachtvandenacht.nl/) en is op de avond dat de zomertijd wijzigt in wintertijd.
De start van onze activiteit is om 19.30 vanaf Kasteel Genbroek, Kasteel Genbroekstraat 18, 6191 KT Beek Lb; einde rond 21.30 uur.
Bijzonderheden: Stevig schoeisel, en eventueel zaklamp.
Voor wie? - iedereen die wil genieten van duisternis en stilte en zeker voor kinderen een hele belevenis.

IVN Beekdaelen / Schinnen

Donderdag 12 september - Natuurwerkdag
Zaterdag 12 oktober - Volle maanwandeling
Zondag 13 oktober - Wandeling Brunsummerheide 10 km
Donderdag 17 oktober - Natuurwerkdag
Donderdag 24 oktober - Natuurwerkdag
Zondag 10 november - Regiowandeling "Klimaat & Duurzaamheid"
Donderdag 14 november - Natuurwerkdag
Zondag 17 november - Wandeling Mheer 9 km
Donderdag 21 november - Natuurwerkdag
Donderdag 12 december - Natuurwerkdag
Donderdag 19 december - Natuurwerkdag

IVN Stein

14-sep Monumentendag/weekend/Kunstroute
15-sep Regiowandeling IVN Land van Swentibold
18-sep Natuur- & Cultuurwandeling 09.00-16.00
19-sep Lezing Overlevingskunsten van bomen IVN Sittard 19.30-21.00

15-okt Lezing Laatste levensfase boom IVN Stein 19.30-21.00

16-okt Natuur- en Cultuurwandeling 09.00-16.00

19-okt Wandeling Laatste levensfase boom IVN Stein 10.00-12.00

Datum nog vast te stellen. Paddenstoelenwandeling 13.30-16.30

2-nov Natuurwerk dag: tuin klaarmaken voor de winter 10.00-13.30

3-nov Bomenwandeling in de 4 seizoenen-3 10.00-12.30

10-nov Regiowandeling IVN Schinnen-Spau-Beek

20-nov Natuur- & Cultuurwandeling 09.00-16.00

18-dec Natuur- & Cultuurwandeling 09.00-16.00

IVN Elsloo

Zondagmiddag 15 september: Activiteit met de kinderen

Zondag 5 oktober: Landelijke Birdwatch-telling in het buitengebied van Meers.

Zondag 13 oktober: Wandeling met de Vogelwerkgroep in de Maasband.

Vertrek om 9.00 uur bij de kleine poel naast het voetbal terrein van Meers.

Zaterdag 2 november: Natuurwerkdag

Zondag 17 november: Wandeling met de Vogelwerkgroep bij de grindgaten van Meers.

Vertrek om 9.00 uur bij de Fanfarezaal in Meers (bij de Witte Börstel).

Zondag 29 december: Winterwandeling Catsop (incl. soep/koffie)

Vertrek: 13.30 uur vanaf ingang Botanische Tuin

Dia lezingen IVN Elsloo 2019 - 2020:

Maandag 7 oktober a.s. In het Maaslandcentrum aanvang 20.00 uur, gratis entree.

Onderwerp: De bevrijding van Elsloo, 75 jaar geleden en het wel en wee tijdens Crisis en Bezetting in Elsloo gedurende de tweede wereldoorlog. Gepresenteerd door Guus Peters. Voor uitgebreide informatie zie ook onze website.

Maandag 4 nov. a.s. In het Maaslandcentrum aanvang 20.00 uur, gratis entree. Twee onderwerpen die alle twee actueel zijn in ons werkgebied.

Voor de pauze: Dassen, waar en hoe zij leven in de Elsoose natuur met unieke opnamen van de eigen dassenwerkgroep. Gepresenteerd door Remi Diris.

Na de pauze: De bevers in Elsloo e.o.. Gepresenteerd door Willy de Koning met een veelzijdig verhaal en mooie dia's .

Maandag 2 december a.s. In het Maaslandcentrum aanvang 20.00 uur, gratis entree.

Presentatoren Guus en Martina Reinartz uit Schaesberg. Een multivision-show met als onderwerp Kari-bu Tanzania. Het onbekende Tanzania is meerdere malen door Guus en Martina bezocht en zij hebben dit in een prachtige diaserie vastgelegd. Het land biedt, met een vuurwerk aan sensationele natuurbelevissen, bijna alles wat mensen, die van natuur houden, zich maar kunnen wensen.

Maandag 6 januari a.s. In het Maaslandcentrum aanvang 20.00 uur, gratis entree.

Onderwerp: Wilde Orchideeën, presentatoren Jacques Kleynen en Jean Claessens uit Moorveld. Orchideeën zijn een bijzondere groep planten. Bijzonder aan het onderzoek van Jean Claessens en Jacques Kleynen is dat ze niet alleen naar de planten zelf kijken, maar ook naar de relatie tussen de orchideeën en hun bestuivers. Zo hebben ze ontdekt dat iedere orchidee zijn eigen bestuiver heeft. Op zeer boeiende wijze vertellen zij over de wilde orchideeënsoorten met schitterende opnamen.

Rabo Clubsupport

is de nieuwe naam voor wat vroeger de Rabobank Clubkas Campagne heette.

De naam van de Rabobank Westelijke Mijnstreek is ook veranderd. De bank heet nu Rabobank Zuid-Limburg West.

Met haar 'Rabobank Clubsupport'-actie steunt de Rabobank ook dit jaar weer het verenigingsleven.

De actie is zo opgezet dat de leden van de Rabobank beslissen hoeveel geld wordt toegekend aan een vereniging die zich heeft ingeschreven voor de actie.

Voor inschrijving komt elke vereniging in aanmerking die bankiert bij de Rabobank.

Leden van de Rabobank zijn diegenen die niet alleen een rekeningnummer van de bank hebben maar ook als lid bij de bank staan ingeschreven (zij ontvangen het contactblad 'Dichterbij').

Elk lid van de Rabobank beschikt over vijf stemmen. Die stemmen kunnen door u als lid naar uw eigen inzicht worden gegeven aan verenigingen van uw keuze.

Let op: U kunt maximaal 2 stemmen geven aan één afzonderlijke vereniging. De andere 3 stemmen verdeelt u over drie of twee andere verenigingen.

In dit laatste nummer van Bladgroen willen wij u in overweging geven om, als u lid bent van de Rabobank, met uw stem(men) de IVN-afdelingen in de regio (IVN Born/Land van Swentibold, IVN Stein, IVN Elsloo, IVN Beekdaelen, IVN Spau-Beek en/of IVN Munstergeleen te steunen.

De periode waarin u uw stemmen kunt uitbrengen loopt van 27 september t/m 11 oktober. In de laatste week van oktober worden door de Rabobank de cheques uitgereikt.

N.B.: U steunt deze IVN-afdelingen ook door familieleden, vrienden en kennissen die de natuur en IVN een warm hart toedragen, te wijzen op deze mogelijkheid.

Bestuur

Pierre Wijnen, voorzitter
Prevotlaan 17
6132 BM Sittard.
046 4518149; pierrewijnen2@gmail.com

Hub Mulders, vice-voorzitter
Meishagerstraat 10
6151 BZ Munstergeleen
046 4514399; h.mulders7@kpnplanet.nl

Ben Bongers, secretaris
Parallelweg 2a
6136 AN Sittard
046 4522685; b.j.j.m.bongers@home.nl

Harrij Gijsen, 2de secretaris
Meishagerstraat 1
6151 BZ Munstergeleen
046 4514594

Theo Lemmens, penningmeester
Prevotlaan 4
6132 BM Sittard
046 4514530; tjmhlemmens@gmail.com

Bankrekening (t.n.v. IVN Munstergeleen):
NL80RABO0135007968

Pierre Wijnen en Ben Bongers zijn waarnemend
voorzitter resp. secretaris.

Het herplaatste bord van Natuurmonumenten (achtergrond BBB Lintjesweg) met daaraan bevestigd het naamblok 'Glanapad'. IVN Munstergeleen zal voor en na alle blauwe naamborden en varkensruggen in het buitengebied op deze wijze vervangen in samenwerking met de gemeente.

Luxe bakkerij
Bie Christel
Peterstraat 29
Munstergeleen

046 4580043

2-wielers
Hensels
Munstergeleen - Maasmechelen

Voor de aankoop van de topmerken Gazelle, Rih en Bikkel kunnen wij u een goed advies geven volgens onze slogan: advies, kwaliteit en service, daar heeft u wat aan! Pascal Hensels, Overstraat 16, 6151 CN Munstergeleen.

In de Heemtuin eten we vaak vlaai van Bie Christel

**De wereld
aan jouw
voeten**

Laat u inspireren door onze ruime collectie met meer dan 200 modellen wandel- en bergschoenen, vrijetijdsschoenen en sandalen. Natuurlijk ook hoogwaardige functionele outdoor kleding en comfortabele en modieuze vrijetijdskleding. Alles voor de backpacker en kampeerder! Verder vindt u bij ons heel veel gadgets en onmisbare reisaccessoires voor de moderne reiziger. Met onze jarenlange kennis en buitenervaring kunnen wij u helpen de beste keuze te maken.

Kom het beleven bij Mulders dé buitenspecialist.

Molenstraat 10 | 6141 BH Limbricht | t 046 45 83 934 | e info@buitenspecialist.com | i www.buitenspecialist.com

muurvegetatie en druiven (Ewa Pienkowska) in de zomer

blote helianthus tuberosus (Hub Mulders)

De lonicerahaagjes in de Boerengaard zijn een succes

Nazomeren